

רב אלישע בצלאלי חבר המכון הגבוה לתלמוד ע"ש ברן

שיטת רש"י בירושת היבם במוחזק ולא בראוי

מח' הראשונים בגמ' יבמות כד :

איתא בגמ' יבמות כד. כד: - " יקום על שם אחיו – לנחלה. " ומקשה הגמ' [מאחר שאין עדיפות וצורך למילת "בכור" לענין יבום] למה מתארת התורה את היבם בלשון "בכור"? ומתרצת הגמ': "לגריעותא – מה בכור אינו נוטל בראוי כבמוחזק אף האי (היבם) אינו נוטל בראוי כבמוחזק. " ונח' הראשונים בפ"י הגמ'. ע"י רש"י (כ"ד: ד"ה בכור אינו נוטל) – "אף יבם הנוטל פי שנים בנכסי אביו חלקו וחלק אחיו שמת אינו נוטל בראוי כבמוחזק. " דהיינו, כשמת אחיו קודם שמת האב – היבם נוטל חלקו וגם חלק היבם בנכסי האב (וכן פי' רש"י עה"ת דברים כה: ו ד"ה יקום על שם אחיו) ובחלק השני הזה הוא נוטל במוחזק לאביו ולא בראוי לאביו. אבל שאר הראשונים (רמב"ן, רשב"א, ריטב"א וכו') הקשו על פי' רש"י מהגמ' לקמן דף מ'. דאיתא שם במש' שנח' ר' יהודה וחכמים בענין ירושת היבם במקום שיש אב – דר"י סבר שהאב יורש וחכמים סבירא להו שהיבם תמיד הוא היורש את נכסי אחיו המת. ומסבירה הגמ' טעמו של ר' יהודה: "כבכור: מה בכור אין לו בחיי האב אף האי נמי אין לו בחיי האב. " אז מקשה הגמ': "אי מה בכור נוטל פי שנים לאחר מיתת האב אף האי נמי ליטול פי שנים לאחר מיתת האב. " ומתרצת הגמ' "מידי יקום על שם אביו כתיב, יקום על שם אחיו כתיב ולא על שם אביו. " ודייקו הראשונים דמלשון הגמ' משמע שבין לר"י בין לחכמים יש אותה דרשה של "על שם אחיו ולא על שם אביו" ולכן בין לר' יהודה בין לרבנן אין היבם יורש את חלק אחיו בנכסי אביו (אם מת האח קודם האב). ולכן דחו את פירוש רש"י והביאו את פי' הבה"ג בסוגיתנו: שסוגיתנו (בדף כד) איירי בירושת היבם בנכסי אחיו המת ובאלו נכסים יורש במוחזק אבל לא בראוי. ולכן אם מת ראובן קודם מיתת יעקב ויבם שמעון את אשת ראובן ואח"כ מת יעקב או שמת יעקב ואח"כ יבם שמעון את אשת ראובן אין שמעון נוטל חלק ראובן

בנכסי יעקב משום דהוי ראוי (לראובן) ולא מוחזק.¹ יוצא לפי הבה"ג שפירושו של רש"י ב"בכור" לא שייך כלל שהרי אם הבן מת קודם האב (שזהו ציורו של רש"י) אין היבם יורש חלק אחיו בנכסי אביו כלל.

בסיכום: נחלקו רש"י והבה"ג אם היבם יורש את מה שראוי לאחיו או רק מה שמוחזק לאחיו ובתוצאה מזו נחלקו אם היבם יורש פי שנים בנכסי אביו במקום שמת אחיו קודם לאביו (שהרי זה נחשב כראוי לאחיו ולכן אם אינו יורש בראוי לאחיו, כדעת הבה"ג, אינו יורש את חלק אחיו בנכסי אביו).

ביאור המח' בין רש"י ושאר ראשונים

ויש לעיין במה נחלקו רש"י ושאר ראשונים. עי' ס' או"ז (ח"א סי' תרמב) שמביא מעשה ממורו ה"ר שמחה בר שמואל על יבם א' שיבם את אשת אחיו ואחר זמן מת אביו ובא היבם לתבוע חלקו וחלק אחיו בנכסי אביו. והביא מהגמ' בכורות (נב.). ראייה שהיבם יורש פי שנים בנכסי האב (שהיא שיטת רש"י דלעיל) מהא דאיתא שם שס"ל לאביי דאין היבם נוטל שבח ששבחו נכסים בין מיתה ליבום אבל בין יבום לחלוקה שקיל. וההיא גמ' איירי בחלק אחיו בנכסי האב ומדאיירי בשבח משמע שבקרון שקיל. ובביאור השיטה כתב ד"משמע דהוי מוחזק בנכסי האב והוי כאילו בא בהרשאה מכח אחיו המת ועמד במקומו. דהיינו שאינו באמת יורש את אחיו המת אלא עומד במקומו וממילא כיון שעומד במקומו נעשו כל נכסיו שלו. [ויש לדייק שאין זה ירושה שהרי האו"ז משתדל להסביר את הגמרות שמשתמשים במילת ירושה שהם לאו דוקא. ועי' רש"י (שקאי בשיטה זו) ביבמות דף מ.]. וכן בלשון תשובות מיימוני (תשובות השייכות לס' משפטים סי' נא): "דהא יקום על שם אחיו כתיב והרי הוא כאילו היה אחיו קיים ובמקום אחיו עומד." והמשך שם: "דיבם במקום אחיו קאי והרי הוא כאילו אחיו חי." דהיינו שכל ההגבלה של אינו נוטל בראוי כמו במוחזק רק שייך היכא שהוא יורש – אבל לגבי נכסי אחיו המת אינו יורש אלא קם במקומו ורק יש לו שם בכור לגבי נכסי אביו ומה שראוי לאביו אינו יורש. משא"כ לדעת הבה"ג דאפילו לגבי נכסי אחיו הוי יורש ולכן יש

¹ מדברי ר' אברהם מן ההר משמע כדברי רש"י אבל עי' הע' 636 בריטב"א שהקים דבריו כאוקימתת הבה"ג.

לו הגבלות של ראוי ולא מוחזק וכן לשון התשובות מיימוני בהסבר שיטה זו "דיבם חשיב כאילו הוא בן אחיו המת לירש כחו."²

קושיות הראשונים על שיטת רש"י מדף מ.

וכבר הבאנו לעיל מה שהקשה הרמב"ן (כד: ד"ה מה) ודעימיה על רש"י מהגמ' לקמן מ'. שמשמע שאין היבם יורש פי שנים בנכסי אביו. ויש להציע ג' אפשרויות לתרץ קושיא זו על דברי רש"י.

הסבר דברי רש"י ע"פ האו"ז

עיינן או"ז (א:תרמ"ב) שהסביר שהה"א של הגמ' בדף מ: "אף האי נמי יטול פ"ש לאחר מיתת האב" היתה שיטול היבם ג' חלקים: חלקו, חלקו, אחיו, וכל מה שירש האב מהאח – ומתרת הגמ' "יקום ע"ש אחיו כתיב ולא על שם אביו" והא שירש האב מהאח נעשית כשאר נכסיו ומתחלק בשוה כשאר אחין. (אינו ברור לי איך הבנה זו מתאימה עם לשון הגמ' דהרי לשון הה"א היא – אף האי נוטל פי שנים לאחר מיתת האב ולדברי האו"ז אינו באמת פ"ש). דהיינו שכל הדיון של הגמ' היה על חלק השלישי אבל היה פשוט לבעל הגמ' שיטול היבם פי שנים (חלקו וחלקו אחיו) בנכסי האב. יוצא לפי האו"ז שאפילו למסקנה יורש היבם את חלקו אחיו בנכסי האב אף לפי ר' יהודה (לעומת דברי הריטב"א לקמן). ומביא האו"ז

² ועוד נקודה שיש להסביר כאן הוא שעוד יוצא מח' האם היבם הוא הבכור של האב (רש"י) או בכורו של המת (בה"ג). ויש לעיין בשיטת רש"י דהיבם הוא הבכור של האב: מהו הגורם ומהו הנגרם? דהיינו האם היבם קם במקומו של האב וממילא הירושה הראשונה שיש כאן הוא מהאב וממילא הוי בכור לאב. או נימא שההנחה היא שהוא בכור לאב וממילא צריך להסביר שהוא קם במקומו של האב. ומדברי התשו' מ"י משמע כצד השני וז"ל: "אלא אין מקרא יוצא מידי פשוטו דאין ראוי לקרותו בכור אלא מפני שירש את אביו פי שנים ולא את אחיו והרי הוא במקום אחיו שירש את אביו פי שנים כאילו הוא חי." ומדברי האו"ז משמע קצת יותר כצד הראשון שהוא אינו מביא שום זכר של בכור בתחילה אלא רק "דהוי מוחזק בנכסי האב והוי כאילו בא בהרשאה מכח אחיו המת ועומד במקומו."

ויש לעיין עוד (לשיטת הבה"ג) – האם אין הגבלה של "במוחזק ולא בראוי" בנכסי האב מפני שאין כאן ירושה אלא קם במקומו או שהוא נחשב כמוחזק בכל נכסיו כיון שהוא עומד במקומו.

סמך לפירושו מדברי הירושלמי (יבמות פ"ד הל' ז') דמקשה ומתרץ כמו הבבלי עם קצת שינויים. דאיתא שם בירושלמי (בגירסת האו"ז): "אי מה בכור יורש לאחר מיתת אביו אף זה יורש לאחר מיתת אביו א"ר זעירא ומינה מה בכור לא ירש בשעה שהוא ראוי לירש שוב אינו יורש [אף זה כיון שלא ירש בשעה שראוי לירש שוב אינו יורש]". הרי הירושלמי מקשה ומתרץ כעין דברי הבבלי ואינו מזכיר כלל מדין פ"ש בקושיא (והיתה משמעות מזה שהנידון באמת חלק המת בנכסי האב). ובתירוץ משמע שאירי במה שהיבם היה יורש בשעת מיתת האב – דכיון דלא ירש שוב לא יירש. והרי שדברי האו"ז יותר מדויקים בדברי הירושלמי אבל פ"י כן גם את דברי הבבלי. אבל מגירסת הבבלי לא כ"כ ברור דאיתא שם "מיד יקום על שם אביו כתיב יקום על שם אחיו כתיב ולא על שם אביו." ואין שום משמעות שאירי במה שהיה לבן לירש מאחיו (וכבר ביארנו שגם בה"א של הבבלי לא כ"כ מתאים עם פירושו של האו"ז). ועיין יש"ש (יבמות פ"ד סי' כ"ג) שיישב את דברי רש"י ע"פ האו"ז (הוא מביא פירוש זה מהמרדכי ב"ב תקע"ו שדבריו הם כמעט מילה במילה כדברי ההאו"ז).³

יישובו של הריטב"א לשיטת רש"י

הריטב"א ג"כ הביא קושיא זו על דברי רש"י ותירץ דמלשון רש"י משמע שהוא הבין שכל השו"ט בדף מ' אזיל דוקא לשיטת ר' יהודה אבל לפי הרבנן פשוט שהיבם יורש פי שנים בנכסי האב והסוגיא בדף כד (שהיבם יורש פי שנים בנכסי אביו לפי פירוש רש"י בגמ' שם) אזיל דוקא לשיטת חכמים. ודיוקו מדכתב רש"י בקושית הגמ' (מ. ד"ה אף האי נמי): "מודה ר"י דנוטל זה חלקו וחלק אחיו" ומדאמר "מודה" משמע דבשיטת חכמים פשוט כן שירש חלקו וחלק אחיו בנכסי האב. וגם מדברי רש"י ד"ה "על שם" משמע שכל ההצטרפות של "על שם אחיו ולא על שם אביו" היא רק לפי ר' יהודה שאינו יורש בשעת מיתת האב ואח"כ: "על

³ ע"י מאירי דף מ' שהביא פירוש אחר בדברי הגמ' שם לפי המפרשים כשיטת רש"י דהיבם יורש חלק אחיו בנכסי אביו דבאמת הה"א של הגמ' שם היתה שהיבם יירש ג' חלקים בשעת מיתת האב: חלקו וחלק אחיו וחלק שלישי משום שהוא בכור ומתרצת הגמ': יקום ע"ש אחיו ולכן אינו יורש חלק שלישי משום בכורה רק חלקו וחלק אחיו. והוא כעין דברי האו"ז שהה"א של הגמ' בדף מ'. היתה שירש ג' חלקים בנכסי אביו וקמ"ל שירש רק ב' חלקים – חלקו וחלק אחיו בנכסי אביו.

שם אחיו ולא על שם אביו" אבל לדברי החכמים שיורש את אחיו בשעת יבום מובן איך הוא יורש את אביו אח"כ. ונעייין בדברי רש"י אלו עוד לקמן, בס"ד. והביאו האחרונים פי' זה בפירוש רש"י ג"כ מביה"ג על שו"ע (אבה"ע קסג:ד). אבל עדיין צריך ביאור איזה קשר יש בין ב' מחלוקות האלו (דהיינו מח' ר"י וחכמים בדף מ' אי יבם יורש אחיו בחיי אביו ומח' שניה שתלה הריטב"א בר"י וחכמים אי יבם יורש חלקו וחלק אחיו בנכסי אביו). וקשה להגיד שאין קשר בין ב' המחלוקות.

הסבר א' בקשר בין ב' הסוגיות

עייין בהערותיו של הר' יפה'ן לחי' הריטב"א (כד. הע' 634) שביאר שבאמת ב' המחלוקות תלויות באיך מבינים "ירושת היבם". שלפי ר' יהודה הירושא היא מדין ירושה של כה"ת כולה ולכן יוצאים ב' דינים אלו: א', האב קודם שהרי הוא קודם לאח לכל הירושות וב', אין היבם יורש חלק אחיו בנכסי אביו שהרי ירושתו בנכסי אחיו הוא במוחזק ולא בראוי וחלק אחיו בנכסי אביו נחשב כראוי⁴. ולפי החכמים היבם יורש מדין קם תחתיו ועומד במקומו ולכן: א', הוא קודם לכל הירושים שהרי אינו בא מדין יורש אלא מדין אחר וב', הוא יורש חלק אחיו בנכסי אביו שהרי הוא קם תחתיו לנחלה ולכן אין הגבלות של מוחזק ולא בראוי.

וקצת קשה לפי הבנה זו אחר שלמדה הגמ' שאין היבם יורש בחיי האב לכאורה ידעה הגמ' שהוא מדין ירושה ולכן צ"ע מה היתה הה"א שהבן יורש ב' חלקים בנכסי האב.

עוד אפשרות בשיטת רש"י

אבל יש להציע הבנה אחרת (והבנה כעין זו נמצאת בשי' ר' שמואל אותיות תפו-תפט) שבאמת אין המחלוקת בין ר' יהודה וחכמים מחלוקת יסודית בהבנת הדין של ירושת היבם ובאמת כו"ע לא פליגי שירושת היבם

⁴ הבנה זו של ירושה היא יותר קיצונית מהבנת ירושה שהבאנו לעיל בשיטת הבה"ג שלפי הבה"ג "ירושת היבם" היא מדין ירושה אבל עדיין יש לו אופי מיוחד ואינו הולך לפי סדר הירושה הרגילה שהרי דברי הבה"ג אינם קשורים למי יורש תחילה. אבל לפי הבנה זו בשיטת ר' יהודה "ירושת היבם" הוי כל כך ירושה שלגבי סדר הירושה הולכין אחר הסדר הרגיל.

היא מדין עומד במקומו. ואז, צריך עיון לפי ר' יהודה, אם היבם יורש מדין עומד במקומו למה אין היבם יורש חלק אחיו לפחות לאחר מיתת האב. ויש להסביר שבאמת יש חלות של עומד במקומו אבל החלות הזו מתקיימת ע"י ירושה. ולכן, לפי החכמים שהיבם יורש, ע"י הירושה הוא נעשה עומד במקומו של אחיו המת וממילא אין הגבלות של יבם יורש במוחזק ולא בראוי. אבל לפי ר"י שאין היבם יורש בכלל (במקום שאביו קיים) הוא לא נעשה עומד במקומו ולכן אינו יורש חלק אחיו אפילו לאחר מיתת האב. ולפי זה יש לפרש דברי הגמ' שהגמ' מקשה שאע"פ שהיבם לא ירש את אחיו המת עדיין יקבל חלק אחיו מאביו כיון שהוא עומד במקומו. ומתוצאת הגמ' מידי יקום על שם אביו כתיב יקום על שם אחיו כתיב ומפרש שם רש"י (ד"ה על שם אחיו כתיב) "... וכיון דבשעה שקם על שם אחיו לא שקל תו לא שקיל." דהיינו כל אפשרות של פי שנים לאחר מיתת האב נובע מהא דירש היבם את נכסי אחיו המת בשעת מיתה, וכאן כיון שלא ירש בשעת מיתה אינו עומד במקומו ולכן אינו יכול לירש עוד.

סיכום

ובסיכום יש ב' אפשרויות שהן ג' לתרץ קושית הראשונים על שיטת רש"י: א', שבאמת למסקנת הגמ' אפילו ר' יהודה מודה שהיבם יורש פי שנים מהאב אחר מיתת הבעל. ב', שבאמת אפי' הגמ' בדף כד אזיל רק לפי חכמים מפני שב' המח' הן הא בהא תליא. ותי' זה יש להסביר בב' אופנים או שר' יהודה וחכמים נחלקו ביסוד ירושת היבם או שבאמת לכו"ע ירושת היבם הוא מדין עומד במקומו ובגלל זה היבם יורש פי שנים לאחר מיתת האב, אבל העמידה במקומו נובע מהירושה – והיבם יורש בחיי האב רק לפי חכמים ולא לפי ר' יהודה.

ונמשיך לעיין בג' סוגיות שהבנתן תלויות בהבנות שונות בסוגית ירושת היבם.

מכירת ה"ירושה" קודם יבום

הקדמה

איתא בגמ' כתובות (פא:): "ההוא גברא דנפלה ליה יבמה בפומבדיתא בעי אחוה למיפסלה עליו בגיטא. אמר ליה מאי דעתך משום נכסי, אנא

בנכסי פליגנא לך. אמר רב יוסף כיון שאמור רבנן לא ליזבין אע"ג דזבין לא הוה זביניה זביני. ומסבירה הגמ' דטעם ביטול ה"קנין" הוא שעבוד הנכסים לכתובת השומרת יבם שהחכמים תקנו שכל נכסי האח המת יהיו משועבדים לכתובת האשה. ומשמעות הגמ' היא שבלי השעבוד לכתובה, ה'יבם' יכול להקנות נכסי אחיו המת. ונח' הראשונים מאיזה כח היה לו לה'יבם' להקנות נכסיו קודם היבום. עיין רש"י (שם ד"ה אע"ג): "ומה שעשה זה שהתנה עמו לחלוק לו וקנו מידו הרי הוא כמוכר." ומבואר בדברי רש"י שיש ליבם זכות מכירה בנכסי אחיו קודם יבום (אי לאו משום שעבוד הכתובה). והקשה עליו הר"ן (מ. בדפי הרי"ף ד"ה אע"ג) דהרי כל זמן שלא יבם הוי מקנה דבר שלב"ל שהרי עדיין לא באו הנכסים לידו ואין קנינו אלא קנין דברים בעלמא ולכן א"א להסביר את דינו של הגמ' שהוא מדין מכירה. ולכן פירש הר"ן דכאן מיירי שאין כאן אלא ב' אחים וכל זמן שלא יבם יכול היבם להתנות שלא יירש את חלק השני (דהיינו החלק שהוא יורש בתורת יבם) דנחלה הבאה לו לאדם ממקום אחר אדם מתנה עליה שלא יירשנה. (והר"ן לשיטתו מלקמן (מא. בדפיה"ר) שאדם מתנה שלא יירש אפי' ירושה דאורייתא שבאה לו ממקום אחר בניגוד לשיטת תוס' שם שרק יכול להתנות בדרבנן).

הסבר דברי רש"י

ובהסבר דברי רש"י נח' האחרונים. עיין ספר הפלאה (כתובות פב.) שביאר דמכירת היבם הוי דומה לקונה דבר מעכשיו על תנאי – ומוכר דכשיתקיים התנאי הקנין חל למפרע. הכא נמי היבם מוכר את הנכסים על תנאי שיעשה יבום וכשייבם נעשו הנכסים של האח למפרע (ולכן אין חסרון של דבר שלא בא לעולם). ועי' קצוה"ח (סי' רע"ח ס"ק י"ג) שביאר את דברי רש"י באופ"א: דמשמע דמיירי שיש שם רק ב' אחין כמו שהקים הר"ן וידוע שיכול למכור חלק פשיטותו בנכסי אחיו המת כמו שביארו התוס' בפ' יש נוחלין (ב"ב קכו: ד"ה לא עשה) שהפשוט יכול למכור חלקו קודם חלוקה. ולכן אפשר להסביר שמה שהקנה לאחיו אינו חלקו הנוסף שהיה מקבל מדין יבם אלא חלק הפשוט שהיה מקבל מכל מקום. מבואר מדברי הקצוה"ח שחלק שהיה מקבל אפי' לא היה כאן יבום הוא עדיין מקבל בתורת אח (דאי היה מקבל אח"כ בתורת יבם לכאורה היה עדיין חסרון של דשלבל"ע) ולגבי החלק השני יש לעיין. ונראה להסביר דאי ירושת היבם הוי זכות חדשה שחידשה התורה (כמו עומד במקומו)

היה מסתבר שישפיע על חלק הראשון (כמו שטען הקוב"ש מובא לקמן) אלא יותר מסתבר להסביר את שיטת הקצוה"ח שירושת היבם הוא מדין ירושה (או ירושת האח או ירושת חדשה מיוחדת להיבם) ולכן אפילו אחר יבום זכותו בנכסים אינם מפקיעים את זכותו הקודם. וקשה בשיטת הקצות שהרי מוכרח לומר שלגבי האחין אם מכר א' חלקו ויבם השני איגלאי מילתא למפרע דלא היה שלו. אז יוצא קצת מוזר שלפי הקצות לגבי כל שאר האחים איגלאי מילתא למפרע שאינו שלו אבל לגבי היבם עדיין שלו ובתורת חלק הפשוט, וצ"ע טעם חילוק זה. (ויוצא שלפי הקצות רק יכול למכור את חלקו ולפי ההפלאה יכול למכור כל הנכסים והמכר קיים למפרע). ויש לעיין במה מתנגד הר"ן לביאורים אלו? ובס' קוב"ש (מס' כתובות אות רצ) ביאר בדעת הר"ן שה"ירושה" בשעת יבום היא הפקעה של הזכות הקודם, אז א"א להסביר כדעת הקצות שמקנה לו מדין יורש.

אז יוצא שנח' הר"ן (לפי הסברו של הקוב"ש) ורש"י (לפי הסברו של הקצות) במח' הנ"ל שלפי הר"ן שזכותו של האח בירושת אחיו קודם יבום אינו קשור לזכותו בנכסי אחיו לאחר יבום הוא משום שירושת היבם אינו מדין ירושה אלא מדין עומד במקומו. לפי רש"י שיש להיבם זכות למכור את החלק ששייך לו בתורת אח יוצא שירושתו אחר יבום הוא המשך מזכותו הקודם דהיינו מדין יורש. (ובחידושי ר' שמואל ב"ב כד: זו ביאר באופ"א שזכותו של האח מקודם הוא מדין ירושת האח ואח"כ הוא ג"כ מדין יבם).

ויש להעיר שלעיל הנחנו שרש"י סובר שירושת היבם הוא מדין עומד במקומו ולכן יורש את אחיו לגמרי ורק יש לו הגבלות של ראוי ולא מוחזק בירושה השניה דהיינו חלק אחיו בנכסי אביו אבל לפי מה שביארנו בהסברו של הקצות בדעת רש"י הרי אמרנו שהיבם זוכה בנכסי אחיו מדין ירושה ולכן יכול למכור את חלקו (הפשוט) קודם היבום. ויש לישב בא' מג' אופנים:

- א. אפשר לסתור הנחתנו הקודמת בדעת הקצות (שיש המשכיות בין ב' חלקי הירושה) ולהגיד שהחלק שהיה מקבל בתורת פשוט הוא עדיין מקבל בתורת ירושה ורק החלק השני הוא יורש בתורת עומד במקומו.
- ב. במשנת רבי אהרון (סי' יז) ביאר שאע"פ שזכותו בירושה קודם היבום וזכותו אחר יבום הן מב' טעמים נפרדים (קודם יבום הוא מדין אח

ואחר יבום הוא מדין עומד במקומו) עדיין יכול למכור שיש המשכיות בזכויותיו אע"פ שנובעים מב' זכויות נפרדות.

ג. לפי מה שביארנו לעיל בדעת רש"י שהא דהיבם עומד במקומו של אחיו המת הוא מחמת הירושה מובן יותר ההמשכיות בין ב' החלקים אף אם נניח שזכותו קודם היבום בנכסי אחיו הוא בתורת ירושה (ולכן יכול למכור חלקו).

הנחלת ר' יוחנן בן ברוקה

איתא במש' ב"ב קל. "האומר איש פלוני יירשני במקום שיש בת, בתי תירשני במקום שיש בן לא אמר כלום... ר' יוחנן בן ברוקה אומר אם אמר על מי שראוי ליורשו דבריו קיימין." דהיינו דס"ל לריב"ב דיכול לשנות את סדר הירושה (לכה"פ לבן בין הבנים ולבת בין הבנות). ועי' בשיעורי הג"ר דוד פוברסקי (יבמות ח"ב סי' כ"ז עיי"ש) שחקר לגבי היבם והנחיל נכסיו לא' מאחיו, ואח"כ מת המנחיל ויבם אח אחר את אשתו – מי יורש את האח המת. ולכאורה שאלה זו מאד קשורה לשאלתנו לעיל. דאי היבם אינו באמת יורש אלא קם במקומו לכאורה פשוט שהוא קודם לכל היורשים אפי' אלו שיוורשים מדין ריב"ב. אבל אם ירושת היבם פועל מדין ירושה – אז תלוי על איך מביינין הנחלת ריב"ב. אי הנחלת ריב"ב הוי שינוי בסדר הירושה אולי יבם קודם שהוא כמו בן דבכור קריא רחמנא ובן קודם לכל היורשים (אא"כ נגיד ששניהם נעשים כמו בנים ולכן צ"ע מי קודם). ואם נגיד שהנחלת ריב"ב מועיל מדין מתנה או הנחלה מחיים אז נראה יותר שהנחלה זו יהיה קודם לירושת היבם.

הזרעה מלאכותית

ידועים דברי הנו"ב (מהדו"ק אבן העזר סוף סי' סט) שאם מת האח אחר המעשה ביאה אבל קודם קליטת הזרע הולד הנולד אינו פוטר מיבום. ונחלקו עליו הפוסקים מכמה טעמים. והציע הרב ד"ר מרדכי הלפרין (במאמרו "מעמד הלכתי של הנולד מהזרעה מלאכותית לאחר מות אביו" הנדפס בספר דברים שיש להם שיעור) שאף אם חולקים על הנו"ב עדיין יש לדון בציוור כעין דבריו: אם האשה התעברה בהזרעה מלאכותית אחר מיתת האח. דהסכמת הפוסקים הוא שהבן מתיחס אחר אביו לכל עניני

יוחסין וירושה וכו' אבל האשה נפלה ליבום בשעת מיתת האח. ולכן
 במקום יבום יש לעיין מי יורש – האם היבם הוא היורש כמו כל ירושה או
 האם נאמר שכל סיבת ירושת היבם הוא משום שאין בן – אבל במקום בן,
 הבן יורש. אם היבם עומד במקום האח המת לכאורה הוא קודם. אם היבם
 נחשב כיוורש יש לחקור מהי אופי ירושתו. האם הוא נחשב כאח אלא הוא
 קודם לכל שאר האחין או שהוא כמו בן. אז אם הוא נחשב כאח לכאורה
 בן קודם לאח אא"כ נגיד שכמו שיבם קודם לאב (לפי חכמים) הוא ג"כ
 קודם לבן. אם היבם נחשב כבן יוצא שיש ב' בנים כאן. הר' הלפרין מציע
 שאולי הם יחלקו הירושה כמו אחין (ויש לעיין אם היבם יקבל פי שנים
 מדין בכור!) נטיתי היא שרק א' יורש אבל צ"ע איך להכריע. עוד אפשרות
 שהר' הלפרין מציע הוא שממון המוטל בספק חולקין.